

**Risâle fi't-Tıbb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara
Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri**

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi
International Journal of Humanities and Art
<http://www.trkdergisi.com>
Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388
trk dergisi
2024
5(2):ss/pp

Geliş Tarihi / Receive : 22.05. 2025

Kabul Tarihi / Accepted : 19.06. 2025

**Risâle fi't-Tıbb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara
Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri**

**Solutions to Sexual Problems and Sexual Life Advice in the
Context of Folk Medicine in Risale-i-Tıbb**

Fatih KAYA

Doç. Dr., B.A.İ.B.Ü. İlahiyat Fakültesi

fatihkaya1977@gmail.com

Orcid ID: [0009-0002-1485-4712](https://orcid.org/0009-0002-1485-4712)

Atıf/Cite as: KAYA, D. D. F. Risâle fi't-Tıbb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri. Trk Dergisi. Geliş tarihi gönderen <https://www.trkdergisi.com/index.php/trk/article/view/217>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

1.

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

Öz

Bu çalışmada tarafımızca yayımlanmış olan “Yazarı Bilinmeyen Bir Tıp Kitabı Risâle fi't-Tıb (Giriş-Notlar-Çeviriyazılı Metin-Söz varlığı) adlı eserin esasını oluşturan Risâle fi't-Tıb adlı Osmanlı döneminde kaleme alınmış tıp kitabında yer alan cinsel yaşam ve cinsel sorunlara çözüm yolları ile ilgili hususlar incelenmiştir. Bu bağlamda, **Risâle fi't-Tıb** adlı eserde cinsellikle ilgili bölümler halk hekimliği bağlamında ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Çalışmada öncelikle halk hekimliği kavramının tanımını yaptıktan sonra insanlık tarihinin başlangıcından bugüne gelene kadar halk hekimliği uygulamalarının tarih içerisinde, farklı coğrafya ve insan topluluklarında gösterdiği gelişmelerin, benzer ve farklı uygulamaların kısa bir özetini verdik. Ardından İslam dünyası ve Osmanlı sahasında cinsel konuları ihtiva eden eserler olan “Bâhnâme” kitapları hakkında bilgiler verdik. Daha sonra da çalışmamıza konu olan Risâle fi't-Tıb adlı eserde geçen cinsel yaşam tavsiyeleri, insel sağlık sorunları ve bunların çözüm yolları ile ilgili tespit ettiğimiz hususlar üzerine incelememizi yaptık. Risâle fi't-Tıb'da cinsel ilişki biçimleri, sağlıklı bir ilişkinin belirtileri, çocuğun cinsiyetini belirleme yöntemleri ve cinsel ilişkinin uygun zamanları gibi konular ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, cinsel sağlığı korumaya yönelik destekleyici ve tedavi edici yöntemler üzerinde durulmuştur. Eserde ayrıca, cinsel isteği artıran ve azaltan besinler, meniyi artıran gıdalar, kısırlık teşhis uygulamaları ve hamileliği kolaylaştıran veya engelleyen yöntemler hakkında bilgiler sunulmuştur.

Bu çalışma, halk hekimliği bağlamında cinsel sağlık uygulamalarının tarihsel gelişimini anlamaya katkı sağlamakta ve geleneksel tıbbın modern tıpla kıyaslanmasına imkân tanımaktadır. Farklı toplumların cinsel sağlık konularına bakış açısını analiz ederken, geleneksel tedavi yöntemlerinin günümüzdeki geçerliliği üzerine de değerlendirmeler yapılmaktadır. Halk hekimliği uygulamalarının kültürel miras içindeki yerini belirlemek ve bilimsel temellere dayandırarak ele almak, bu çalışmanın temel amaçlarından biridir.

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

1.

Anahtar Kelimeler: Halk Bilimi, Tıp, Cinsel Yaşam, Osmanlı Tıbbı, Halk Hekimliği..

Solutions to Sexual Problems and Sexual Life Advice in the Context of Folk Medicine in Risale-i-Tıb

Abstract

This study examines the aspects of sexual life and solutions to sexual problems found in the medical book **Risâle fi't-Tıb**, an Ottoman-era work that forms the basis of our published book, *An Anonymous Medical Book: Risâle fi't-Tıb (Introduction-Notes-Transliterated Text-Vocabulary)*. In this context, the sections related to sexuality in **Risâle fi't-Tıb** have been analyzed in detail within the framework of folk medicine.

The study first defines the concept of folk medicine and provides a brief summary of how folk medicine practices have evolved throughout history across different geographies and societies. Following this, information is provided on the **Bahname** books, which are works containing discussions on sexuality within the Islamic world and the Ottoman realm. Subsequently, the study focuses on the sexual life advice, sexual health problems, and their solutions as presented in **Risâle fi't-Tıb**. The book covers topics such as types of sexual intercourse, indicators of a healthy relationship, methods for determining gender, and appropriate times for sexual activity. Additionally, preventive, supportive, and therapeutic methods for maintaining sexual health are discussed. The text also provides information on foods that enhance or reduce sexual desire, nutrients that increase semen production, infertility diagnosis methods, and techniques to either facilitate or prevent pregnancy.

This study contributes to understanding the historical development of sexual health practices within folk medicine and allows for a comparison between traditional and modern medical approaches. While analyzing how different societies have historically approached sexual health, it also evaluates the contemporary relevance of traditional treatment methods. One of the main objectives of this study is to establish the cultural significance of folk medicine practices and to examine them based on scientific principles.

Keywords: Folklore, Medicine, Sexual Life, Ottoman Medicine, Folk Medicine.

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

GİRİŞ:

Halk hekimliği, geleneksel tıp uygulamaları ve yöntemlerinin toplum sağlığını iyileştirmeye yönelik kullanılmasıdır. Bu kavram, doğrudan modern tıp uygulamalarından farklı olarak halk arasında yaygın olan ve genellikle kültürel, tarihi ve yerel bilgiye dayanan sağlık hizmetlerini kapsar. Halk hekimliği; bitkisel tedaviler, doğal ilaçlar, beslenme önerileri, el ile yapılan masajlar gibi çeşitli tedavi yöntemlerini içerebilir.

Halk hekimliği, genellikle yerel toplulukların sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılan eski yöntemler olup, bazen modern tıbbın ulaşmadığı yerlerde alternatif bir çözüm sunar. Bu pratikler, deneyime dayalı bilgi ve kültürel miras ile şekillenir. İnsanoğlunun tarihi kadar eski olan halk hekimliği gerek Türk folkloru ve gerekse İslâmî tıp biliminin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Hayvanların içgüdüsel davranışlarını gözlemleyen insanoğlu daha sonra bunları kendileri üzerinde uygulayarak kendi kendilerinin şifacısı olmuşlardır (Şar 1989: 222).

İlk insanlar, açıklamakta yetersiz kaldıkları olayların nedenlerini önce metafiziğe daha sonra da dinî etkilere bağlamışlar; bu dönemlerde çaresiz kalan insanlar hastalarını herkesi görebileceği yerlere koyarak, kendilerini gören insanlardan benzer rahatsızlığı yaşayıp iyileşenlerin tecrübe ve birikimlerinden faydalanmaya çalışmışlardır (Şehsüvaroğlu 1970: 12).

Eski Mezopotamya ve eski Mısır'da yapılan çalışmalarda elde edilen bulgulardan, bu toplumlarda hastalıkların tedavisinde dua, kurban, adak, muska ve sihir gibi mistik yöntemlerin yanı sıra bitkisel, hayvansal ve mineral kaynaklı drogların kullanıldığı anlaşılmaktadır. Eski Hint ve Eski Çin toplumlarında da bunlara benzer yöntemlerin yanı sıra Eski Hint'te hastalıklardan korunmak amacıyla hijyene ve beslenmeye önem verildiği, tedavi boyutunda ise yoga, nefes terapisi, hipnoz, lavman ve hacamat gibi yöntemlere rastlanırken; Eski Çin'de ise teşhis ve tedavide akupunktur, masaj ve jimnastik gibi uygulamalar öne çıkmaktadır (Şar 1989: 222).

Eski İran ve Eski Yunan halk hekimliğinin izleri günümüze kadar ulaşmıştır. İran'da bıçak hekimi (cerrah), ot hekimi (eczacı) ve mukaddes söz hekimi (psikiyatrist) gibi üç tür hekim bulunmaktadır. Bu hekimlik uygulamaları, Mezopotamya ve Eski Yunan etkisiyle gelişmiş ve daha sonra İslamiyet'in yayılmasıyla önemli bir kültür merkezi olmuştur.

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

Eski Yunan'da, Aesculapios sağlık tanrısı olarak kabul edilirdi ve Asclepionlardaki rahip-hekimler psikolojik tedavi yöntemleri uygulamıştır. Bu tür halk tedavi yöntemleri, günümüzde Anadolu'daki "yadır" ve "türbe" ziyaretlerinde benzer şekilde görülmektedir. Ayrıca, Hipokrat'ın vücutta sıvı dengesinin bozulmasının hastalıklara yol açtığını belirten hıtlar teorisi, halk arasında hâlâ geçerlidir. Yunan'daki sağlık kuruluşları ve Anadolu'daki geleneksel tedavi yöntemleri arasında paralellikler vardır (Asil, Şar 1984: 94-97).

Eski Roma'da halk ilaçları, "aktar" adı verilen drog satıcıları tarafından hazırlanırdı. Bunlar, çeşitli bitkiler, hayvansal ve madensel maddelerle tedavi için antidotlar (Mithridaticum, Theriaque) hazırlarlardı. Manisa'daki Mesir Şenlikleri bu gelenekten izler taşır. Eski Roma'da Galen, tedavide soğuk ve sıcak ilaçları kullanmayı önerirken, halk arasında benzer yöntemler hâlâ uygulanmaktadır. Ayrıca kaplıca tedavisi Roma ve Yunan dönemlerine dayanmaktadır (Şar, Asil 1985: 70-74).

Antik çağda halk hekimliği, efsane ve mitolojiyle harmanlanarak günümüze kadar gelmiş ve Avrupa'da VI. yüzyılda "Manastır Tababeti" adı verilen dönemde dua ve büyü ile yapılan tedaviler yaygınlaşmıştır. Rönesans'ta halk tıbbı, modern tıbbın yanında yer almıştır (Demirhan 1985: 193).

İslam dünyasında ise eski Yunan, Hint ve diğer milletlere ait halk hekimliği bilgileri Arapçaya çevrilerek korunmuş ve günümüze kadar ulaşmıştır. Türkler, Anadolu'ya yerleşmeleriyle tıp alanında önemli gelişmeler kaydetmiş, hastaneler kurulmuş ve kaplıcalar yapılmıştır. Osmanlı'da aktarlık önemli bir meslek haline gelmiş, aktarlar hem drog hem de ilaç üretmeye başlamıştır. XIX. yüzyıla kadar halk hekimliği, tıbbi eserlerde yer bulmuş ve bitkisel, hayvansal maddelerle tedavi yöntemleri önemsenmiştir (Şar 1989: 226).

Cinsel sağlık sorunlarına geleneksel çözümler ve cinsel sağlık tavsiyeleri konusu da halk hekimliği içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu konularla ilgili "bâhnâme" adı verilen müstakil eserler kaleme alındığı gibi tarihi tıp metinleri içerisinde belli başlı bölümler hâlinde de yer alabilmektedir.

Bahnâme, cinsel arzu ve cinsel sağlığı konu alan eski tıbbî eserlerin genel adıdır. Bu eserlerde, nikâh, cinsî sağlık, tenâsül hastalıkları, hamilelik,

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

doğum ve çocuk yetiştirme gibi konulara dair bilgiler yer alır. Ayrıca, cinsî rahatsızlıkların tedavisi için ilaçlar, gıda formülleri ve psikolojik faktörlerin giderilmesine yönelik tavsiyeler de bulunur. Erkeklerde "impotens", kadınlarda ise "frijidite" olarak adlandırılan cinsî yetersizlikler, yaş, hormon yetersizliği gibi nedenlerle tedavi edilmeye çalışılmıştır (Özcan 1991: 489-490).

Bahnâmeler, Arapça, Farsça ve Türkçe olarak yazılmış, cinsî sağlıkla ilgili çeşitli ilaçlar, kuvvetlendiriciler ve usuller önerilmiştir. Türkler, Arap ve Fars kültürlerinin etkisiyle bu eserleri benimsemiş, Türkçeye çeşitli bahnâme tercümeleri yapılmıştır. En eski Türkçe bahnâme tercümesi, XIV. yüzyılda Nasîrüddîn-i Tûsî'ye izâfe edilen Farsça bir eserden yapılmıştır (Özcan 1991: 489-490).

İslam ve Osmanlı tıp tarihinde farklı dönemlerde birçok hekim, bahname türünde eserler yazmıştır. Ali Haydar Bayat, İslam Medeniyeti dönemine ait 45 farklı bahname tespit ettiğini belirtmiştir; bunlardan 21'i Arapça, 6'sı Farsça ve 14'ü Türkçe'dir. İlter Uzel ise Arapça, Farsça ve Türkçe dillerinde toplam 51 eserden oluşan bir liste sunmaktadır. Bu tür eserlerin birçok örneği, Türkiye'deki büyük kütüphanelerde bulunmaktadır. Osmanlı'da bilinen ilk bahname örneği ise Mûsâ b. Mes'ûd'un II. Murad adına yaptığı tercüme eseridir (Özcan 1991: 489-490).

İncelememizin esasını teşkil eden Risâle fi't-Tıb adlı eserde de cinsel konulara geniş ölçüde yer verilmiştir. Diyebiliriz ki eserde konu ile ilgili eserde geçen kısımlar bir araya toplandığında müstakil bir "bâhnâme" oluşturacak büyüklükte bir hacim oluşturabilmektedir.

Risâle fi't-Tıb'ın nerede ve kim tarafından kaleme alındığı ile ilgili herhangi bir kayıt yoktur. Bununla birlikte eserin satır aralarında bazı ipuçları bulunmaktadır. Özellikle eserin yazıldığı bölge ile ilgili pek çok ipucuna rastlamaktayız. Söz gelimi eserde geçen "istiridye kabı" (117/8 – B54b/9), "deñiz şuyın kıoyup" (127/10 – B58b/15) ifadelerinden eserin denize yakın bir bölgede yazılmış olma ihtimalini doğuruyor. Ayrıca eserde geçen ve bölge ağızlarının özelliklerini barındıran "dörpileyüp (202/15) {Burdur, Antakya}", "kılgın (112/19) {Burdur, Denizli}", "bekerliginüñ (B88a/5) {Arslanköy/İçel}", "umşunmak (119/16) {Denizli}" gibi kelimelerin kullanıldığı yöreler eserin Güney Anadolu yörelerinden birinde yazılmış olduğuna dair ipuçları vermektedir (Kaya 2024: 3).

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

Eserin kim tarafından yazıldığı ile ilgili de basur hastalığının tedavisi ile ilgili bölümde gebere otunun faydaları sıralanırken bir özelliği ile ilgili de şöyle bir kayıt vardır:

“Gebere otunuñ havāşşı bî-haddür. Cümleden biri budur ki; bevāşırı olan kimesne yatsu namāzı vaktinde gebere otı biten yire vara. Atası anası adın ve kendi adın diye kim meşelā sen yā gebere, Ya ‘kūb begüñ ve hātunı Zühre hātunuñ oğlu Muḥammed Çelebi’nüñ bevāşırısın, diye gide ve yine seher vaktinde gele, eyde kim “Sen yā gebere, Ya ‘kūb begüñ ve hātunı Zühre hātunuñ oğlu Muḥammed Çelebi’nüñ bevāşırısın diyüp kopara, yabana ata. Ammā eliyle koparup ata. Demür âletle koparmaya belki eliyle de koparmaya, bir ğayrı nesne ile kopara, yirinden ayıra. Ol adamuñ bevāşırı maḥv ola.” (Kaya 2024: 3).

Bu tarz bir eserde, bir tedavi yöntemi anlatırken, şahıs isimleri kullanmak gerektiğinde hiç şüphesiz müellifin aklına en önce kendisinin, babasının veya annesinin, yani birinci derecedeki yakınlarının isimlerini kullanma düşüncesi gelecektir. Bu düşünceden hareketle eserin müellifinin adı geçen Muhammed Çelebi’nin olma ihtimali bir hayli yüksektir. Kaynaklarda Muhammed Çelebi adıyla araştırma yaptığımızda Ahi Muhammed Çelebi adındaki ünlü tıp bilgini karşımıza çıkmaktadır. Fakat Ahi Muhammed Çelebi’nin eserleri arasında böyle bir kitaba rastlanmamaktadır. Bu durum Muhammed Çelebi adında başka bir şahsın olabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak yine de bu ifade bir kesinlik arz etmemektedir (Kaya 2024: 3).

Risâle fi't-Tıb'da cinsellik ile ilgili kısımları “Cinsellik, cinsel sağlık ve cinsel yaşamla ilgili uygulamalar” ile “Cinsel sağlığı korumak amacıyla önleyici, destekleyici ve tedavi edici yöntemler” olmak üzere iki temel başlık altında ele alabiliriz.

A. CİNSELLİK, CİNSEL SAĞLIK VE CİNSEL YAŞAMLA İLGİLİ UYGULAMALAR:

1. CİNSEL İLİŞKİ BİÇİMLERİ:

Risâle fi't-Tıb'da cinsel ilişki biçimi hususunda iki örnek karşımıza çıkmaktadır. Eserin müellifinin “cimâ-ı mesrûrî” adıyla bahsettiği ilk ilişki biçiminde kadın sırt üstü yatar pozisyonda olup kalçalarının altına bir yastık konması gerektiğini vurgulamaktadır. Erkek ise kadının ayaklarını

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

omuzlarına almakta, kendi ayaklarının parmaklarını bir duvara dayamakta, elleriyle kadının omuzlarından tutup kadını kendine doğru çekerek cinsel birleşme sağlanmaktadır. Burada ünlü filozof ve hekim Eflatun'a atıf yapan müellif bu cinsel birleşme şeklinin diğer biçimlerden daha iyi olduğunu, ruh, kalp ve göz sağlığı için bir hayli yararlı olduğunu belirtmektedir.

“Cimā'-ı mesrūrî budur ki mef'ül çalķoyun yata ve göti bir yaşdık kıoya, fā'il iki ayağın omuzına ala ve kendü ayağınun barmağların dīvāra vire ve eliyle omuzın muhkem duta, kendüye çeke, mübāşeret ide. Eflāṭūn ḥekīm eydür: Bu cimā'-ı mesrūrî didüğümüz sāyirlerden eyüdür, rūḥı ziyāde ider, göz nūrın arturur ve ḳalbe şafā virür.” (B91b/12).

İkinci birleşme biçiminde ise erkek, kadının bacakları arasına girmekte, kadın da uyluklarını elleriyle tutarak kendisine doğru çekmektedir. Müellif bu ilişki biçimin herhangi bir zararı olmadığını belirterek her iki tarafında bu birleşmeden büyük zevk alacağını dile getirmektedir.

“Fā'il arasına girdükde mef'ül de uyluğın kendüye çeke, eliyle ṭuta, ṭarafeyne lezzet-i tām virdüğinden ğayrı zarar müterettib olmaya.” (B91b/17).

Eserimizde faydalı olduğu değerlendirilen yukarıdaki iki ilişki biçiminin yanı sıra üçüncü bir ilişki biçimi daha kaydedilmiş. Kadının erkeğin üzerine çıkarak ilişkide bulunulduğu bu ilişki biçimini müellif tehlikeli ve zararlı olduğunu değerlendirmiştir.

“Avrat erūñ üzerine çıkup cimā' itmek muḥāṭaradur.” (199/3).

Bunun devamında yine çıplak olarak cinsel ilişkide bulunmanın kişinin bedenini zayıflatacağı ve ruhen kaygı ve keder dolu bir hâle getireceği değerlendirilmektedir.

“Cıblaḳ itmek adamı süst endām idüp ğuşṣa-nāk ider.” (199/4).

2. CİNSEL İLİŞKİ ZAMANLARI:

Risâle fi't-Tıb'da cinsel ilişkide bulunurken gerek mevsimsel etkiler bakımından, gerek belirli günler bakımından ve gerekse bedensel bakımdan zamanlamaya dikkat edilmesi tavsiye edilmektedir.

Mevsimlerden bahar vaktinde, yani ilk baharda cinsel ilişkide bulunmanın iyi olacağı belirtilirken yaz sıcaklarında ve kışın soğuk zamanlarında cinsel

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

ilişkiden kaçınmak gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca gün içerisinde gündüz ilişkide bulunmanın geceye göre daha iyi olacağı vurgulanmaktadır. Müellif, haftanın günlerinden pazartesi, perşembe ve cuma gecelerinde cinsel ilişkide bulunmanın şeriat ve hikmet gereği olarak iyi olduğunu ifade etmektedir. Cumartesi günü ve gecesi ilişkide bulunmanın ise bedene hastalık getireceğini kaydetmiştir.

“Ammā bilgil ki cimā‘ eylemek bahār vaktinde hoşdur. Ammā yaz ıssısında ve kış şovduğunda ihtirāz itmek gerekdür ve giçeden ise gündüz cimā‘ itmek efzaldür. Cimā‘ şerī‘at ve hikmet muḳtezāsınca düşenbe ve pencşenbe ve azīne giçelerinde eyüdü. Şenbe günü ya gicesi mübāşeret hastelik getürür.” (169/17).

Müellif, başka bir örnekte de cinsel ilişkinin tok karnına değil de yiyecekler midede hazmolduktan sonra yapılması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca cinsel isteksizlik durumunda cinsel ilişkide bulunulmaması gerektiğini belirtmekte, ilişki için isteğin çok olmasının beklenmesini tavsiye etmektedir.

“Cimā‘a ṭa‘ām mi‘dede ḥazm olduḡdan soñra ideler. Mādām ki şehvet demini çok olmayınca itmeyeler.” (198/7).

3. İYİ BİR CİNSEL İLİŞKİNİN BELİRTİLERİ:

Eserde, gerçekleşen bir cinsel ilişkinin iyi olup olmadığı ile ilgili bazı belirtiler kaydedilmiştir. Aşağıya aldığımız ifadelerde de görüleceği üzere müellif, ilişki sonucunda vücutta rahatlık, huzur ve hafiflik ortaya çıkıyorsa, ilişkide bulunanların uykusu geliyorsa, kalbi ferahlanıp, keder, öfke ve melankolik fikirler yok oluyorsa o ilişkinin iyi bir ilişki olduğunu ifade etmektedir.

“Eyü cimā‘uñ ‘alāmeti oldur ki cimā‘dan soñra ḥiffet ḥāşıl ola. Uyḡu gele ve ḡalbi feraḡ bula. Ḡuşşa ve ḡaḡımaḡ ve sevdāyī fikirler zā‘il ola.” (198/9).

4. CİNSİYET BELİRLEME:

Risâle fi't-Tıb'da bir cümlede, anne karnındaki bebeğin cinsiyetinin anlaşılması ile ilgili de bir tespit yer almaktadır. Buna göre hamile bir kadın cinsel ilişkiye girmeyi istiyorsa, bu durum karnındaki bebeğin cinsiyetinin kız olduğunu gösterdiği belirtilmektedir.

“Eger ḡāmīle ‘avrat cimā‘a meyl eylerse ḡız nişānidur.” (118/7).

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

B. CİNSEL SAĞLIĞI KORUMAK AMACIYLA ÖNLEYİCİ, DESTEKLEYİCİ VE TEDAVİ EDİCİ YÖNTEMLER:

1. CİNSEL ORGANLARIN YAPISINI İYİLEŞTİRMeye DÖNÜK UYGULAMALAR:

Risâle fi't-Tıb'da bu hususla ilgili iki uygulama göze çarpmaktadır. İlki kadın cinsel organı ile ilgilidir. Eserde söz konusu uygulama ile bekâretin kaybedilmesi durumunda kişinin kendi idrarını bala katıp yemesi durumunda bekâretini geri kazanacağı dile getirilmektedir.

“Eger kaḡı kızuñ bekâreti zâ'il olsa girü kendü sidüğini bala katup yise, yine bâkire ola.” (B88a/15).

İkincisi ise erkek üreme organını büyütme ile ilgilidir. Burada iki örnek uygulama dikkati çekmektedir. Birincisinde sarı kükürt denen maddenin biber ile ayrı ayrı ezilip bala katıldıktan sonra erkek cinsel organına sürülmesi hâlinde organda büyüme olacağı belirtilmekte, ikincisinde ise zencefil, udülkahr ve tarçından her birinden bir miktar alıp ezdikten sonra zamk-ı Arabî denen madde ile karıştırıp organa sürülmesi durumunda organda büyüme meydana geleceği belirtilmektedir.

“Ammâ şaru kükürdi biber ile başka başka döğüp ayrı ayrı bala karışdurup zekerine süre, katı büyük ola.” (B88b/13).

“Ammâ zencebîl 'ûdu'l-ḡahr ve dârçîn, her birinden alup dögeler ve zamḡ-ı 'arabî suyuyla karışduralar. Andan zekerine süreler, ḡâyet büyük ola.” (B88b/14).

2. CİNSEL İLİŞKİDEN SONRA YAPILMAMASI GEREKENLER:

Risâle fi't-Tıb'da sağlığın genel sağlığın korunması için yapılması gereken pek çok şeyden bahsedilmiştir. Türlü hastalıklara karşı alınacak önlemler arasında cinsel ilişkiden sonra yapılması uygun olmayan şeyler de bulunmaktadır. Eserden aldığımız aşağıdaki örneklerde de görüleceği üzere, cinsel ilişkiden sonra müşhil içmek, soğuk su veya soğuk içecek içmek ve kan almak sakıncalı uygulamalar olarak değerlendirilmiştir.

“Şādılıḡdan ve ḡuşşadan ve uyḡusuzluḡdan ve cimā'dan soñra müşhil içmeyeler.” (91/2).

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

“Hareketden sonra ve şulu yemişlerden ve cimā'dan sonra ve hāmmām içinde ve hāmmāmdan sonra su içmek ve sovuk nesneler içmek yaramazdur.”(197/1).

“Guşşalu kimseden veyā kaķımış veyā cimā' itmiş ve hāmmāma girmiş ya ishāl olmuş veyā za'if olmuş kişilerden kan almaya. Muḥāṭaradur.”(219/10).

3. CİNSEL İLİŞKİDEN UZAK DURULMASI GEREKEN DURUMLAR:

Risâle fi't-Tıb'da cinsel ilişkiden uzak durulması gereken durumlar da ele alınmıştır. Bedende yaşanan bazı rahatsızlıklar esnasında ilişkiden kaçınılması gerektiği gibi ilişkiye girildiği takdirde olumsuz sonuçlar doğuracak durumlar da ele alınmıştır.

Eserde göz ağrısı, bağırsak ağrısı, uyuz, bel ağrısı ve eklem ağrıları gibi rahatsızlıkların tedavi yöntemleri açıklanırken tedavinin iyi sonuç vermesi için cinsel ilişkiden de uzak durulması gerektiği belirtilmiştir.

“Eger er eger 'avrat cimā'dan berhiz ideler, gāyet muzırdur.” (B26b/2). (Göz ağrısı)

“Ta'ām yiyüp cimā' itmekden be-gāyet ihtirāz ideler.” (88/4). (Bağırsak ağrısı)

“Şāhterec şuyı isti'māl ideler ve cimā'ı bi'l-küllıye terk ideler.” (147/9). (Uyuz)

“Ammā cimā' itmeyesin, be-gāyet hāzer idesin. Tā kim bel ağrısından emīn olasın, mücerredür.”(123/3). (Bel ağrısı)

“Bel ağrısına şāf götürmek eyüdüdür ve bu marazda birkaç gün cimā'dan el çekeler.”(123/10).

“Gıdā'ı az yemek ve et az yemek ve ta'āmi yiyüp tızcek hāmmāma gitmek veyā su içmek veyā cimā' itmek veyā hareket gāyet muzırdur.” (133/1). (Eklem ağrıları)

Eserden aldığımız aşağıdaki örneklerde çok ilişkiye girmenin beden kuvvetini ve kalbi zayıflattığı, kaç ve kirpiklerde dökülmeler meydana getireceği belirtilmektedir. Yine aç veya tok karnına ya da susuz iken, kan alındıktan sonra, müşhil içtikten sonra, yakı uygulamasından sonra ilişkiye girmenin ölüme bile neden olabileceği dile getirilmiştir. Ayrıca yaşlı kadınla, çok genç kızla, fazla ilişkiye girmemiş kadınla, hasta kadınla, kısır kadınla,

Risâle fi't-Tıbb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

yüzü kırmızı kadınla, çirkin kadınla ve isteksiz kadınla ilişkiye girmenin zararlı olduğu, bünyeyi ve bedeni zayıflatacağı belirtilmiştir. Bir de âdet dönemi içerisinde olan kadınla ilişkiye girmekten de kaçınılması gerektiği söylenmiş, bu ilişkiden eğer çocuk olursa bu çocuğun cüzzamlı olacağı ortaya konmuştur.

“Çok cimā itmek kuvveti zā'il ider ve yürege za'f virüp hafakān getirür ve kaşı ve kirpigi az ider.”(198/13).

“... ac karnına veyā toq karnına veyā şusuz iken ya kan aldukdan soñra ya müşhil içdükden soñra, yakı itdükden soñra ya ifşākı geldikde cimā itmek küllî zarardur ve hammām içinde mevt ile oynamakdur.”(198/14).

“Belki karı avrata ya gökcek kıza çok cimā olmamış avrata veyā sayru avrata veyā kışır avrata veyā beñzi kızıl avrata veyā çirkin avrata veyā gönli istemedügi avrata cimā itmek yaramazdur. Za'f virdüğinden gayrı süst endām eyler.”(198/17).

“Hāyize avratla cimā itmek muhālifdür, hāzer ideler. Zirā ol cimā dan 3evlād olsa meczūm olur.”(198/19).

4. CİNSEL İSTEĞİ ARTTIRAN ŞEYLER:

İncelediğimiz eserde cinsel isteği arttıran birçok üründen bahsedilmiştir. Bunları üç grupta ele almak mümkündür. Hayvansal ve bitkisel ürünler ile macunlar alt başlıkları altında ele alacağımız bu ürünlerin bazıları eserde tek başına ele alınmışken bazıları da beden için başka başka faydaları sayılırken cinsel isteği de arttırdığı kaydedilmiştir.

A) HAYVANSAL ÜRÜNLER:

Eserde serçe eti, sığırcık eti, keklik eti, güvercin eti, koyun eti, tavuk eti, rafadan yumurta, kebab, pişmiş balık, süt ve yoğurt gibi hayvansal yiyecekleri yemenin yanı sıra, vaşak kürkü kullanmanın da beli ısıtacağından cinsel gücü arttırdığından bahsedilmiştir.

“Eger serçe eti kâbızdur ammā fâlice ve laḳveye ve istişkāya ve süstlige küllî fā'idesi vardır ve cimā'ı ziyāde ider ve sığırcık eti de buña karībdür.” (121/9).

“Eger kekligün eti fâlice ve laḳveye ve süst endāma eyüdüdür ve şehveti arturur ve menī'i kavī ider ve tiz ḥazm olur ve istişkāya müfiddür ve

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

gövdeye kuvvet virür ve mi'de 'i issi tutar ve göğercin etinüñ dahı hâşiyyeti böyledür.” (B85a/21).

“Ammā nāfi' olan gıdālar bunlardur. Koyun eti nohudla ve şoganla bişe ve rişte ve bakla ve semiz tavuk ve serçe ve biliç ve südlü birinc ve herise ve gendüme süzmesi ve nīm-puht yumurta ve kebāb ve bışmış balık ve süd ve yogurtdur.” (B91a/13). (Cima için)

“Vaşak kürki gāyet de kızdurur ve cimā'a fā'ide ider.” (212/6).

Yukarıda verdiğimiz, cinsel istek arttıran hayvansal ürünlerin yanı sıra eserde verilen bir tavsiye ilgi çekicidir. Müellif, su sığırının yani mandanın veya normal sığırın yavrusunun hayası kavrulup yendiği takdirde kişinin cinsel isteğinin artacağını ifade etmiştir.

“Eger şu sığırınñ veyā kara sığırınñ buzağusı taşağın biryān idüp etin yiye, cimā'a muķīm ola.” (B91b/1).

B) BİTKİSEL ÜRÜNLER:

Risâle fi't-Tıb'da safran, zencefil, eğir otu, havuç (keşür), havlıcan ve tilki hayası gibi bitkilerden bahsedilmektedir. Bunlardan safran, zencefil ve eğir otu sadece cinsel isteği arttırma özelliklerinden bahsedilmemekte, sağlık açısından başka faydaları dile getirilirken bunlar arasında cinsel isteği arttırma özelliklerine de değinilmektedir.

“Ammā za'ferān (safran) müferrihdür ve mi'deye kuvvet virür ve talak ağrısına ve yürek ağrısına nāfi'dür ve bil ağrısı ki şovukdan ola, def' ider ve cimā' arzūsın getürür ve balgam 'ufūnetin ıslāh ider ve yüzün rengini hūb ider ve göze cilā virür ve yürece kuvvet virür ve uyku getürür ve südügi yolını açar.” (205/5).

“Zencebīl (zencefil) issidür ve kırdur. Fālice ve laķveye ve şovukluğdan olan remlere eyüdü. Eger anı bala kıatup yirlerse ne deñlü dimāğda süddesi var ise cümle pişmiş balgamı ve sevdāyı giderür ve endām süstligin muķkem ider ve yili giderür ve fehmi tiz ve gözi rüşen ider ve ta'āmı hāzm itdürür ve cimā' arzūsın getürür.” (205/11).

“Eğir (eğir otu) nāfi' nesnedür. İsti'māl itseler ya şuyın içseler beñzi gökcek idüp iç ağrısın giderür ve cimā'a ve dil ağırlığına ve behaķa ve baraşa ve teşennüce eyüdü. ” (212/2).

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

Eserde havuç (keşür), havlıcan ve tilki hayası bitkileri ise başlı başına cinsel isteği arttırma özellikleri ile zikredilmiştir. Müellif, havlıcan bitkisi ile ilgili olarak bir dirhemnin ağızda tutularak ilişkiye girilmesi durumunda güçlü bir ilişki olacağını belirtmiş, yine bir dirhemi iyice ezilip bir miktar taze inek sütünün üzerine ekilerek içildiği takdirde erkek cinsel organının sertleşmesine yardımcı olacağını söylemiştir.

“Bir yıl içinde bir hafta her gün biryân olmuş keşür, ya‘ni havıç yiye. On cāriye olursa rāzī eyleye, cimā‘ kuvvetini gāyet ziyāde eyleye.” (169/3).

“Eger havlıcānuñ bir diremin ağızda dutsa cimā‘ı kavī eyleye. Eger bir diremin muhkem saḥk idüp bucuḥ mişkāl taze inek südine saḥup içse zekeri kavī eyler. Cimā‘a kuvvet virür, mücerrebdür. Ammā ac karnına içeler.” (170/2).

Tilki hayası otu ile ilgili olarak da müellif, ilişki sırasında erkek elinde tuttuğu takdirde güçlü bir ilişki olacağını, içtiği takdirde ise isteğin daha da artacağını, söz konusu bitkinin erkeğe, sakankur denen kum balığının vereceği gücü vereceğini belirtmiştir.

“Eger huşyü‘ş-sa‘lebi elinde dutsa cimā‘ı kavī ider. Eger içse ziyāde ider, saḥankūr kuvveti gibi kuvveti olur.” (210/7).

C) MACUNLAR:

Risâle fi't-Tıb'da tarifi verilen macunlardan üç tanesinin çeşitli sağlık problemlerinin giderilmesinin yanı sıra cinsel gücü arttırdığı dile getirilmiştir. Müellif bu macunlardan, Süleyman Peygamber macunu olarak verdiği macunu, bizzat Süleyman Peygamber'in cinsel gücü arttırmak için yaptırdığını belirtmektedir.

“Diğer berş-i ‘isā: Cimā‘a takviyet virür. Menī‘i ziyāde ider, şusuzluḡı keser ve beñzi kızardur. Mālīhulyāyı giderür ve nāzile‘i sākin ider. Aḡ fülful kırık direm, bezr-i benc yigirmi direm, afyon yigirmi beş direm, za‘ferān yigirmi direm, pūzīdān beş direm, ferfiyūn bir direm, sūrincān iki direm, saḥāḡul beş direm, sūnbül-i hindī bir direm, ‘ūdu‘l-ḡahr bir bucuḥ direm üç eczā miḡdārı balla ma‘cūn ideler. Afyonın eyüsin alalar ammā ḡurı ola, muhkem saḥk ideler. Kıvāma gelmiş balla ḡūb ḡarışduralar, bir ḡarfā koyup isti‘māl ideler.” (B94a/19).

“Diğer ma‘cūn-ı nān; müferriḡdür. Ta‘āmı ḡazm ider. Bedenüñ za‘fin giderür. Nisyānı keser, cimā‘a kuvvet virür, menī‘i muhkem idüp buḡārı

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

kaṭ' ider. İmtilā'ı giderür ve sidik yolın pāk ider ve feraḥ virür. Besbāse, ḥavlincān, çörek otı, her birinden birer direm cevz-i bevṵa ve enīsūn, her birinden beşer direm, za'ferān ve 'āqırqarḥā, her birinden buçuḳ direm, ayrı ayrı ve döḡüp, elekden geçürüp birbirine idḥāl idüp üç edviye ḳadarı küfi alınmış balla ma'cūn idüp cevz miḳdārı isti'māl ideler.”(B95a/15).

“Diğer: Bu ma'cūn Süleymān peygamber 'aleyhi's-selām ma'cūnidur. Cīmā'a kuvvet virmek için itdürmişdür, mücerrebdür. Aḳ soğan tohumı ve kebābe ve ḳuş dili ve 'ūdu'l-ḳahr ve saḳız ve hindistan ḳozı, her birinden bir direm döḡüp yumurṭa şarusıyla ḳarışdurup bişüreler. Ḳaç ḳoz ḳabı ağırınca yirlerse ol deñlü cīmā' eyleye, mücerrebdür ve ma'rūfdur.”(B92a/5).

5. CİNSEL İSTEĞİ AZALTAN ŞEYLER:

Risâle fi't-Tıb'de cinsel isteği arttıran hususlardan bahsedildiği gibi azaltan durumlardan da bahsedilmiştir. Bununla ilgili eserimizden aldığımız kayıtlarda, aşırı cinsel isteği olan birinin bu isteğini azaltmak amacıyla kırlangıç kanı söz konusu kişiye haberi olmadan içirildiği takdirde artık isteğinin olmayacağı belirtilmiştir.

“Eger kırlangıc kanın kişiye bilmeden icürseler, cīmā'a hoş ḳılmaya.”(118/9).

Bir diğer kayıta hazımsızlığın, soğuk suyu çok içmenin, çok kan almanın, kimyon, mercimek, ekşi, acı ve tuzlu şeyler ile marulu çok yemenin de cinsel isteği azalttığı dile getirilmiştir.

“Evvelā imtilā olmak ve şovuk suyu çok içmek ve çok kan almak ve kemmūn ve mercimek ve ekşi nesneler ve tīz nesneler ve tuzlu nesneler ve marul, bunlar cīmā'a küllī zararlıdır.”(B91a/11).

Müellifin başka bir tespitine göre de cinsel ilişki yapılan evde kesinlikle nergis bulundurmamak gerektiği vurgulanmıştır. Zira bir erkeğin gözü, ilişki sırasında nergise takılırsa o anda erkekliğinin bağlanacağı, boşalamayacağı, şayet boşalırsa gözüne zarar geleceği ve muhtemelen kör olacağı belirtilmiştir.

“Bir kimesne mūcāma'at eylese, ol evde nergis gerekmez. Zīrā cīmā' iderken gözi nergise düş olsa fi'l-ḥāl erligi bağlana, inzāl olmaya ve eger inzāl olursa gözine ḥalel gele, muḥtemeldür kör ola.”(169/8).

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

Cinsel isteği azaltan hususlardan bahsederken müellif ayrıca, cinsel ilişki isteyen bir kimsenin istediği kadar yapması gerektiğini söylemekte, bu isteğinden geri kalmamasını tavsiye etmektedir. Bunun için de kişinin bazı şeylerden perhiz etmesi gerektiğini dile getirmektedir. Bunlar; idrar tutmak, yayan yürümek, hamamda çok terlemek, ata çok binmek, pastırma yemek, ayakta cinsel ilişkiye girmek, çok kan almak, çok kusmak, çok müşhil içmek, turşu yemek ve savaştıktan hemen sonra sıcak su içmek. Bunların hepsinin erkek cinsel organını zayıflatacağı ve şehveti azaltacağı belirtilmiştir.

“Eger bir kimesne dilerse cimā‘ çok ide. Ol işden kılmaya. Gerekdür ki birkaç nesneden perhîz ide. Evvel südügin çok çok dutmağdan ve yayan yürimeğden ve hammāmda çok derlemekden ve çok ata binmekden ve başdırma yimeğden ve ayak üzere cimā‘ itmekden ve şād-revānī cimā‘dan ve çok kan almağdan ve çok kay’ itmekden ve çok müşhil içmekden ve turşu yimeğden ve şavaşmış iken ısıcağ şu içmekden, bunların cümlesi zekeri süst ve şehveti eksük eyler.”(169/11).

Bir diğer örnekte yere veya yatağa döşenmiş gül yapraklarının üzerinde ilişkide bulunmanın da meniye zarar vereceğinden cinsel isteği azaltacağı ve bedene de zarar vereceği üzerinde durulmuştur.

“Eger gül döşeyüp üzerinde yatsalar ya‘nī cimā‘ itseler menī kem idüp kaç’ ider, yaramazdur. Ammā harāreti dāfi‘dür ve çok ishāl ider ve südde’i açar.” (170/5).

Son olarak aşağıda vereceğimiz örnekte de yine hamamda çok oturmanın cinsel isteği azalttığı belirtilmiştir.

“Hammāmda çok oturmak hayret ve hafākān getürür ve gönli guşşalı eyler ve cimā‘dan ve ta‘ām yimeden keser.”(197/15).

6. ÇOCUK SAHİBİ OLAMAMANIN NEDENLERİ:

Risâle fi't-Tıb'da çocuk sahibi olmak isteyenlere çeşitli tavsiyelerin verildiği bölümde, çocuk sahibi olmak isteyen eşlerin fiziksel bakımdan uyumlu olmalarının hayati öneme sahip olduğu görülmektedir. Buna göre küçük cinsel organı olan bir erkek uzun boylu bir kadınla ilişkiye girdiği takdirde çocuk sahibi olma ihtimalinin düşük olduğu belirtilmektedir. Yine büyük cinsel organa sahip olan bir erkek kısa boylu bir kadınla ilişkiye girdiği takdirde de yine bir çocuk sahibi olma bakımından bir yarar elde edilemeyeceği dile getirilmiştir.

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

“Ammā bir hāl dahı vardır. Bir kişünñ zekeri hırde olsa, dırāz kad ‘avrata cimā’ aşşı idemez ve eger zeker büyük ‘avrat hırde olsa öñde cimā’ aşşı idemez. Zirā şehvet maķāmına düşmez.”(B88b/10).

7. HAMİLE KALMAYI ENGELLEYEN UYGULAMALAR:

İncelediğimiz eserde hamile kalmayı engelleyen yöntemlere de yer verilmiştir. Halk hekimliğinin en karakteristik örnekleri arasına girebilecek bu uygulamalarda, fil dışkısının kadınlar tarafından üzerlerinde taşınması veya cinsel organlarına doğru tütsü edilmesi durumunda hamile kalmayı tamamen engelleyeceği, bir dirhem safranın yenmesi durumunda bir yıl hamile kalmayı önleyeceği ve bir dirhem kara boyanın, yani zaç yağının yenmesi durumunda da yine tamamen hamile kalmanın engelleneceği dile getirilmiştir.

“Eger fil tersini iki direm bir ‘avrat götürse ya altına tütüzdürse şöyle ki tütünü fercine gire, hergiz ‘ömrinde hāmile olmaya, kışır kıla.”(B88a/12).

“Eger bir direm za‘ferānı bir ‘avrat yise bir yıl ol ‘avrat hāmile olmaya.”(B89a/5).

“Eger bir direm kıra boyayı bir ‘avrat yise ‘ömrinde ol ‘avrat hāmile olmaya.”(B89a/6).

8. HAMİLE KALMAYI KOLAYLAŞTIRAN UYGULAMALAR:

Risâle fi't-Tıb'da hamile kalmayı kolaylaştıracak birtakım tavsiyeler yer almaktadır. Aşağı örnekte öd ağacı, mersin yaprağı ve hurma koruğunun bir miktar ezilmiş misk ile karıştırılarak şarapta kaynatılması ile elde edilen suyun kadın cinsel organına sürülmesi tavsiye edilmekte, bunun kadındaki üreme organlarında var olan tıkanıklıkları açacağı ve çocuk sahibi olmayı kolaylaştıracağı belirtilmektedir.

“Eger ‘ūd-ı hindī ve murd yaprağı ve hırmā koruğı her birinden buçuk direm ve misk bir denk dögeler, bir beze bağlayalar ve birez şarb şarāb bir çölmege koyup ocaķda kıynadalar. Kıynarken ol otları içine bırağalar, kıynaya, tā kim kıuvveti ol şarāba çıķa. Andan süzeler, bir şişeye kıyalar. Hācet vaktinde bir pāre yūñ ile ‘avrat götürine, beker gibi ola. Bu ‘ilācuñ kıuvvetinden rahmūñ kıuvvet-i cāzibesi muķkem olur ve süddesi açılır ve istiķāmet birle menī maķāmına varup hemān ol sā‘at hāmile olur ve bu ‘amel esrār-ı hıķemādandır.”(B88a/6).

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

Bir diğer uygulamada müellif çocuk sahibi olamayan bir kadının menekşeyi ezip suyunu alarak bundan fitil yapıp ve cinsel organının içine soktuktan sonra eşiyle ilişkiye girerse, o ilişkide hamile kalacağını söylemektedir.

“Eger ‘avrat kim oğlu olmasa benefşe’i döğüp şuyın alıp bir fitil eylesün, dahı ol benefşe şuyına batursun, ol ‘avrat fercine kosun. Ba‘de helâliyle cimā‘ kılsun. Derhâl yüklü ola.” (B88a/19).

Başka bir uygulama tavsiyesinde sarı hıyarın tohumu ezilerek çiriş gibi yapıldıktan sonra yumurta sarısıyla karıştırılıp içildiği takdirde ilk ilişkide hamile kalınacağı söylenmektedir.

“Eger ‘avrat hāmile olmağ için şaru hıyāruñ tohumın dögeler, çirişe döne ve yumurta şarusıyla karışdura, ‘avrat içe, helâliyle yata, fi’l-hāl ol cimā‘da hāmile ola.” (B88a/21).

Aşağıdaki örnekte de filin idrarının içilmesi durumunda hamile kalınacağı belirtilmiştir.

“Eger filūñ bevlini bir ‘avrat içse hāmile ola.” (B88a/14).

Yine her ilişkiden sonra kadının bir dirhem karanfil içmesi durumunda hamile kalacağı belirtilmiştir.

“Eger ‘avratlar her ayrılığda bir direm karanfil içse yüklü ola, mücerrebdür.” (B89a/11).

Yukarıda yer verdiğimiz tavsiyeler bitkisel veya hayvansal kaynaklı maddeler kullanılarak yapılan uygulamalardır. Aşağıda vereceğimiz tavsiye ise özellikle çocuk sahibi olamayan kilolu kadınlar üzerinde yapılacak bir takım fiziksel uygulamalar anlatılmaktadır.

“Ve dahı ‘avrat kim semiz ola, içini yağ kablaya, oğlan hazinesi yağ içinde kalur. Menī ve şehveti kabūl itmez. Pes anuñ gibi ‘avratı cimā‘ vaqtinde oynamağla ve memelerin ve göğsin vāfirce ovmağla ve fercin zeker ile vāfirce süre. Fi’l-cümle semiz ‘avrat oynamağla buñalur. Cimā‘ itdükde kuvveti ve iç yağı aşığa şarğar. Oğlan hazinesi açılır, şehvet yirine varur, ‘avrat yüklü olur.” (B89a/1).

8. MENİYİ ARTTIRAN GIDALAR:

Risâle fi't-Tıb'da bazı bazı gıdaların insan bedeni üzerindeki yararlı etkilerinden söz edilirken bu etkiler arasında bu gıdaların meniye arttırdığı

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

üzerinde de durulmaktadır. Bu gıdalar arasında darıfûlful, fıstık, fındık, havlan (topalak) ve tatlı nar gibi bitkilerin; rafadan yumurta, güvercin eti, keklik eti, serçe eti gibi hayvansal gıdaların bir de tatlı badem yağının meniye arttırdığı belirtilmiştir.

“Dār-ı fûlful issidür, kurıdur. Bağırsaklarda olan hıltları arıdur, bāk ider ve fālîce ve laķveye ve süst endāma eyüdur ve yilleri taħlîl ider. Bedene ķuvvet virür. Menî’i ziyāde ider.” (204/16).

“Bil ki, rafadan yumurta yimek eyüdur. Menî’i ziyāde ider ve öksürügi keser ve yürege ķuvvet virür.” (207/1).

“Eger göğercin eti bögrege müfiddür ve menî’i ve kanı ziyāde ider.” (210/5).

“Fısdık, fındık baş ağırdur ve şafrāyı arturur ve gec hażm olur ve menî’i ziyāde ider.” (212/14).

“Havlān germ ve hūşkdur. Bögrek ağrısına, ķulunca ve menî ziyāde arturmasına müfiddür.” (215/1).

“Ve daħı keklik eti menîyi ziyāde ider.” (215/6).

“Ve daħı serçe eti menî ziyāde ider.” (215/8).

“Tatlu nār mi‘dede şafrā eyü olursa şafrāya döner, boğazı ve gögsi ve yumuşadur. Öksürüğe müfiddür ve menî’i ziyāde ider ve beyne ķuvvet virür.” (215/19).

“Tatlu bādem yağı adamı semirdir. Öksürüğe eyüdur. Çigeriñ ve talağın 3süddesin açar. Menî arturur. İncir ile yiyeler. Ammā çok yimeyeler.” (216/2).

9. KISIRLIĞIN KAYNAĞINI BULMA YÖNTEMLERİ:

Bilindiği gibi çocuk sahibi olamama durumuna kısırlık denmektedir. Risâle fi't-Tıb'da tespit ettiğimiz halk hekimliği uygulamalarından ikisi de kısırlık durumunun eşlerden hangisinde olduğunun tespiti amacına dönük uygulamalardır. Bu uygulamalardan birinde temiz bir çanak içine su doldurulur. Bu su içerisine erkek menisini boşaltır. Eğer meni suyun dibine çökerse kısırlığa neden olan hastalık erkekte değildir. Yok eğer meni su üzerinde kalırsa veya belirsiz olursa hastalık erkektedir.

“Eger ‘avrat hāmîle olmasa ve bilmeseler, erden midür, ‘avratdan midur, anuñ bilmenüñ tārîķi oldur ki bir arı çanağ içine şu dolduralar, ol er ol

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

çanağun içindeki suyun üzerine şehvetin dök. Eger şehvet suyun dibine inerse 'illet 'avratdandır ve eger şu üzerine kalursa ya şuda belürsiz olursa 'illet erdendir.'”(B88b/2).

İkinci uygulamada ise hem erkek hem de kadın yumuşak bir toprak üzerine farklı zamanlarda birkaç kere idrarlarını yaparlar. Eğer erkeğin idrarı hızlı bir şekilde kurursa hastalık erkekte bulunmaktadır. Eğer kadının idrarı hızlı bir şekilde kurursa hastalık kadındadır.

“Ammā bir 'illet dahı budur ki erle 'avrat bir yumuşak toprak üzerine başka başka birkaç kez işeyeler. Eger erkek sidügi yiri tiz kurusa 'illet erdendir. Eger 'avratun sidügi yiri tiz kurusa 'illet 'avratdandır. Kanğısında 'illet olur, tımār itmek lâzımdur. Tā kim ol 'illet gide.””(B88b/6).

SONUÇ:

Bu çalışmada, Risâle fi't-Tıb adlı eserde geçen cinsel sağlık sorunlarına yönelik geleneksel çözüm yolları ve cinsel yaşam tavsiyeleri halk hekimliği bağlamında ele alınmıştır. Eski çağlardan itibaren farklı kültürlerin tıp anlayışları incelenmiş, özellikle İslam ve Osmanlı tıp tarihindeki bahnameler üzerinden cinsel sağlık uygulamalarına dair bilgiler verilmiştir.

Risâle fi't-Tıb adlı eserde cinsellik, cinsel sağlık ve cinsel yaşam konularında çeşitli tavsiyeler sunulmuştur. Cinsel ilişki biçimleri, uygun ilişki zamanları, sağlıklı bir ilişkinin belirtileri ve cinsiyet belirleme yöntemleri gibi konuların yanı sıra, cinsel sağlığı korumaya yönelik önleyici ve tedavi edici yöntemler ele alınmıştır. Ayrıca, cinsel isteği artıran ve azaltan gıdalar, meniyi artıran besinler, kısırlık nedenlerinin tespiti ve hamileliği engelleyen veya kolaylaştıran yöntemler gibi pratik bilgiler de paylaşılmıştır.

Eser, dönemin halk tıbbı anlayışını yansıtmakla birlikte, bazı uygulamaların günümüz modern tıbbi açısından geçerliliği tartışmalıdır. Ancak, tarihsel ve kültürel açıdan değerlendirildiğinde, bu tür metinler geçmiş toplumların sağlık algısını ve uygulamalarını anlamada önemli bir kaynak niteliğindedir. Halk hekimliği pratiklerinin günümüz tıbbıyla karşılaştırmalı olarak ele alınması, geleneksel bilgilerin bilimsel temellere dayandırılarak değerlendirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Risâle fi't-Tıb'da Halk Hekimliği Bağlamında Cinsel Sorunlara Çözüm Yolları ve Cinsel Yaşam Tavsiyeleri

Kaynakça / Reference

Asil, E., Şar, S. (1984). Eski Yunan Tıp ve Eczacılık, Ankara Ecz. Od. Bül., 6 (6), 94-97.

Asil, E., Şar, S. (1985). Ortacağda Avrupa Tıp ve Eczacılığı, Ankara Ecz. Od. Bül., 7 (2), 192-198.

Demirhan, A. (1985). Halk Hekimliğinin Tanımı, Tarihî Gelişimi ve Özellikleri, Tıp Dünyası, 58 (675), 191-205.

Kaya, F. (2024). Yazarı Bilinmeyen Bir Tıp Kitabı Risâle fi't-Tıb (Giriş – Notlar – Çeviriyazılı Metin – Soz Varlığı), Duvar Yayınları, İstanbul.

Özcan A. Bahname. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi; 1991: 489-90.

Parlatır, İsmail (2009). Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Ankara: Yargı Yayınları.

Redhouse, Sir James W. (2006). Turkish And English Lexicon Nev Edition, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Ronan, Colin A. (2005). Bilim Tarihi (Çev. Ekmeleddin İhsanoğlu, Feza Günergür), Ankara: TÜBİTAK Yayınları. Steingass, Francis Joseph (2005). A Comprehensive Persian – English Dictionary, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şar, S. (1989). Halk Hekimliğinin Dünü ve Bugünü, Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, 221-229.

Şar, Sevgi. (2005). Anadolu'da Rastlanan Halk Hekimliği Uygulamalarına Genel Bir Bakış, Türkiye Klinikleri Dergisi Journal of Medical Ethics-Law and History , C. 13, S. 2, 31-136.

Şehsüvaroğlu, B. N. (1970). Eczacılık Tarihi Dersleri, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul.